

Hoop doet leven, angst alleen overleven

Piet Hein Donner

‘De kernvraag van het eerste Christelijk-Sociaal Congres, ‘Wat staat ons als belijders van de Christus te doen met het oog op de noden van onze tijd?’ is nog steeds actueel. Materiële welstand is toegenomen, maar

geestelijke verpaupering ook. De geest van verbrokkeling – van nationalisme, individualisme, rationalisme en relativisme – is onverminderd vaardig. De vragen waar de samenleving voor staat vergen samenwerking, verdraagzaamheid en gemeenschapszin. Maar alom worden tegenstellingen aangezet en afscheiding, afsluiting en uitsluiting als oplossing gepredikt.

Mijn rooms-katholieke broeders zouden deze sombere analyse typisch protestants noemen. Men moet inderdaad niet voorbij zien aan de vele voorbeelden van mensen die zich geroepen weten om te *doen*. Daaruit kunnen wij moed en inspiratie putten om het vele waar we ons niet bij mogen neerleggen, aan te vatten. Tegenover de geest van verbrokkeling stelt dit congres ‘De kracht van verbondenheid’ als een bron van inspiratie voor wie wil aanpakken.

Heeft het Congres nog zin?

De wereld is sinds 1891 ingrijpend veranderd. Europa beleeft een ebgetij in het christelijk leven. Verenigingen en organisaties hebben hun grondslag verbreed of zijn samengegaan met organisaties zonder die grondslag.

Heeft het nog zin om het Christelijk-Sociaal Congres in stand te houden en op gezette tijden bijeen te komen? Is het niet beter om aansluiting te zoeken bij anderen die ook sociale gerechtigheid nastreven, ook al is de inspiratie een andere? Men kan elkaar op de vruchten vinden, want de concepten van het moderne denken – individualisme, gelijkheid, solidariteit, gerechtigheid – zijn voortgekomen uit christelijk denken.

Er is niets tegen het zoeken van verbinding met anderen. Het gaat immers om de waarde van de ideeën en de plicht tot collectieve actie, om zo de samenleving rechtvaardiger te maken. Als anderen daarin mee willen doen, zoveel te beter.

Noodzaak tot verversing

In deze tijd is echter niet het uitdragen van vruchten aan de orde, maar het verversen daarvan. De beproefde aanpak werkt minder bij de sociale vraagstukken van nu. Daarvoor moet men terug naar de wortels van de boom waaraan men de vruchten herkent. Ideeën laten kiemen gaat immers beter met gelijkgezinden.

Het moderne denken loopt steeds meer vast in onoverbrugbare tegenstellingen – tussen individu en gemeenschap, tussen negatieve vrijheid (om naar eigen inzicht te handelen) en positieve vrijheid (om met anderen samen te leven) en tussen maatschappelijke pluriformiteit (waarin over smaken van goed en kwaad niet valt te twisten) en de behoefte aan bescherming (tegen meningen en opvattingen die gevaarlijk worden geacht).

Het Christelijk-Sociaal Congres en de encycliek kozen destijds hun uitgangspunt in een mensbeeld waarbij tegenstellingen overbrugbaar zijn dankzij het uitzicht op een gemeenschappelijke bestemming. De mens is als individu geroepen om in gemeenschap met anderen zijn bestemming te realiseren. Mensen zijn tegelijk verantwoordelijk en hulpbehoevend. Maatschappelijke pluriformiteit is daarbij dienstbaar aan één centrale waarde: mensen tot recht laten komen.

Angst of hoop?

In dat mensbeeld heeft hoop een centrale rol: de hoop op het Koninkrijk. De titel van dit congres is echter 'Geloof, angst en liefde'. Veel mensen worden in deze tijd inderdaad gedreven door angst. Deze komt voort uit verlies aan geloof in toekomst, in samenwerking, in de naaste en in zichzelf. Wat dan aan liefde rest is vooral eigenliefde. Als men in de bekende drieslag hoop vervangt door angst, wordt het een parodie van het fundament van christelijk-sociaal denken.

Hoop doet leven, geeft oriëntatie aan het bestaan, schept vertrouwen en brengt mensen samen. Angst doet slechts overleven. Het doet mensen zich vastklampen aan bezit, doet hen anderen wantrouwen. Angst ondergraaft vertrouwen, zet tegenstellingen aan en versterkt onverdraagzaamheid.

Hoop is 'Yes we can', 'Wir schaffen das'. Hoop is het vertrouwen dat we kracht zullen ontvangen. Hoop is de moed om, ondanks secularisering en ontkerstening, samen te komen en tegenover de noden van deze tijd angstige mensen hoop te geven.

Gevaarlijke misvattingen

De noden van deze tijd blijken oude bekenden in nieuwe gedaante. Bij de aanpak ervan moeten we ons bewust zijn van drie dreigende misvattingen – die gelijkenis vertonen met de verzoeking in de woestijn.

De eerste is de gedachte dat het alleen om materiële nood, om 'brood alleen', gaat. Dat miskent de geestelijke nood in een samenleving waarin onderlinge relaties steeds minder persoonlijk zijn – zie hoe mensen onder dekking van anonimiteit online met elkaar communiceren.

Een tweede misvatting is dat we de noden aan overheden kunnen overlaten: 'alle koninkrijken der wereld voor een knieval'. Overheden zijn wezenlijk bij het weren van het kwade en het scheppen van ruimte waarbinnen burgers tot recht kunnen komen, maar het goede komt van mensen. Ook al zeggen overheden dat zij het goed met ons voor hebben.

Een derde misvatting is dat men terzijde kan blijven staan, omdat God de ontwikkeling ten goede zal keren: 'Spring van de tempel en engelen zullen u dragen' – misschien wel de gevaarlijkste verzoeking. De huidige tijd laat zien dat problemen, juist als we weggijken, zich des te meer opdringen.

Tot besluit

Een eerste congres kwam er omdat mannen en vrouwen beseften dat zij zich tegen de noden van de tijd teweer konden en moesten stellen en door samen te werken tot oplossingen zouden kunnen komen. Dat geldt onverkort. Wij zijn geen slachtoffers van de tijd. We mogen geen meelopers zijn. Wij zijn geroepen. *If it's to be, it's up to me* zeggen de Amerikanen. Als het moet zijn, dan is het aan mij om daarvoor te zorgen – denk aan Luthers appelboom. Alle ingrediënten voor een goed congres zijn aanwezig, en evenveel inspiratie voor tijd daarna.'